

Πέντε χρόνια μετά τη διδασκαλία της «Ηλέκτρας» του, ο Ευριπίδης παρουσίασε (408 π.Χ.) την τραγωδία «Ορέστης». Σε σχέση με τον ως τότε παραδομένο μύθο, η πλοκή της ιστορίας του μοιάζει εντελώς αυθαίρετη:

Ο Ορέστης κατατρώχεται από τις τύψεις για τον φόνο της Κλυταιμνήστρας, με την Ηλέκτρα ανήμπορη να τον βοηθήσει. Τα δυο αδέρφια βρίσκονται υπό περιορισμό στο Άργος και περιμένουν να δικαστούν. Κινδυνεύουν να καταδικαστούν σε θάνατο με λιθοβολισμό καθώς κανένας δεν βρίσκεται να τους υπερασπιστεί. Αντίθετα, εναντίον τους κινούνται δραστήρια ο Τύνδαρος (πατέρας της Κλυταιμνήστρας), οι άνθρωποι του Αιγισθου και ο Οΐακας (γιος του Ναύπλιου και αδελφός του Παλαμήδη), που φορτίζουν την ατμόσφαιρα.

Τον ίδιο καιρό, στο γειτονικό Ναύπλιο καταπλέει ο Μενέλαος, στον δρόμο της επιστροφής στη Σπάρτη μετά από χρόνων περιπέτειες. Έχει πλήρη συναίσθηση για το μίσος που οι Έλληνες τρέφουν εναντίον της Ελένης καθώς την θεωρούν αιτία του πολέμου στην Τροία, αυτού που τόσα δεινά σώρευσε στις οικογένειές τους. Για να την προστατεύσει από κάθε αντεκδίκηση, τη στέλνει κρυφά στο ανάκτορο του αδελφού του, Αγαμέμνονα, στο Άργος. Εκεί, την περιμένει η κόρη τους, Ερμιόνη, που όλα αυτά τα χρόνια μεγάλωνε με τη φροντίδα της Κλυταιμνήστρας. Η Ελένη θρηνεί τον θάνατο της αδελφής της και πραΰνεται στη θέα της κόρης της.

Ο ποιητής, «ποιητική αδεία», παρουσιάζει την Ερμιόνη παιδούλα. Όμως, πρέπει να ήταν πάνω από 35: Η μάνα της κλέφτηκε με τον Πάρη όταν εκείνη ήταν εννέα χρόνων. Κοντά δέκα χρόνια πέρασαν ώσπου να πραγματοποιηθεί η εκστρατεία στην Τροία, άλλα δέκα κράτησε η εκεί πολιορκία κι ακόμα οχτώ χρόνια παράδερναν στην Ανατολή ο Μενέλαος και η Ελένη ως την ώρα εκείνη.

Τα δυο αδέρφια, ο Ορέστης και η Ηλέκτρα, βλέπουν τον Μενέλαο σαν σανίδα σωτηρίας. Την άγρια δολοφονία του αδελφού του εκδικήθηκαν. Ο Ορέστης τον εκλιπαρεί να τους βοηθήσει. Ενήργησε με εντολή του Απόλλωνα. Ο Μενέλαος δεν φημίζεται για την αποφασιστικότητά του. Του πέφτει πολύ να πάει αντίθετα στο ρεύμα. Κι από την άλλη, με τον αδελφό του νεκρό και τον Ορέστη εξουδετερωμένο, γίνεται ο μόνος διεκδικητής του θρόνου. Το όραμα ενός πανίσχυρου κράτους με ενωμένα τα βασίλεια Σπάρτης και Άργους κάτω από το σκήπτρο του τον συνεπαίρνει. Έτσι, το μόνο που υπόσχεται στον ανιψιό του είναι να ζητήσει επιείκεια από τους δικαστές.

Πάνω στην ώρα, έρχεται ο Πυλάδης. Μετά τον φόνο του Αίγισθου και της Κλυταιμνήστρας, είχε επιστρέψει στην Φωκίδα αλλά ο πατέρας του τον έδιωξε από εκεί, θυμωμένος τάχα με τη συμμετοχή του στο έγκλημα. Είναι αυτός που συνοδεύει τα δυο αδέλφια στο δικαστήριο, ο μόνος που έχει το θάρρος να τους συμπαρασταθεί, έστω και με κίνδυνο της ζωής του. Σε όλη την διάρκεια της διαδικασίας, ο Μενέλαος παραμένει σιωπηλός κι αμέτοχος. Και το δικαστήριο αποφασίζει την καταδίκη του Ορέστη και της Ηλέκτρας σε θάνατο. Όχι με λιθοβολισμό. Τα δυο αδέλφια μπορούν να επιλέξουν να σκοτωθούν μόνα τους.

Ο Πυλάδης προτείνει να εκδικηθούν τον Μενέλαο σκοτώνοντας την Ελένη. Και η Ηλέκτρα συμπληρώνει να πιάσουν όμηρο την Ερμιόνη και να απειλήσουν ότι θα τη σκοτώσουν, αν δεν τους αφήσουν να φύγουν. Αν τα σχέδιά τους αποτύχουν, συμφωνούν να πυρπολήσουν το ανάκτορο και να καούν μαζί του. Έτσι κι αλλιώς, καταδικασμένοι είναι.

Το πρώτο σκέλος του σχεδίου εξελίσσεται ομαλά ως τη στιγμή που ο Ορέστης βρίσκεται να έχει αρπάξει την Ελένη από τα μαλλιά, έτοιμος να την αποκεφαλίσει. Την κρίσιμη στιγμή είναι ο Απόλλωνας που εμφανίζεται μπροστά του και, με εντολή του Δία, παίρνει την Ελένη στον Όλυμπο, να ζήσει αθάνατη κοντά στα αδέλφια της, τον Κάστορα και τον Πολυδεύκη. Την ίδια ώρα, η Ηλέκτρα συναντιέται με την Ερμιόνη. Ζητά τη βοήθειά της. Η μικρή πρόθυμα πείθεται να μεσολαβήσει στην Ελένη, τη μητέρα της, να τους βοηθήσει. Μπαίνει στο ανάκτορο με την Ηλέκτρα να την ακολουθεί και πέφτει έτσι στα χέρια του Ορέστη.

Με τους ανθρώπους του ανακτόρου εξουδετερωμένους, Ορέστης, Ηλέκτρα και Πυλάδης κλειδώνουν τις θύρες κι ανεβάζουν τη μικρή Ερμιόνη στη στέγη. Απειλούν να τη σφάξουν, αν ο Μενέλαος δεν φροντίσει για την ασφαλή αποχώρησή τους από το Άργος. Κι ενώ ο Ορέστης λέει στην αδελφή του και στον φίλο του να ξεκινήσουν να βάζουν φωτιά στο ανάκτορο, είναι ο Απόλλωνας που δίνει άλλη μια φορά τη λύση.

Εμφανίζεται την κρίσιμη στιγμή κι αναγγέλλει ότι η Ελένη έγινε αθάνατη καθώς δεν ήταν η αιτία αλλά το όργανο με το οποίο οι θεοί προκάλεσαν τον πόλεμο στην Τροία. Χρειαζόταν για να ελαφρώσει η Γη από το βάρος των ανθρώπων που την βάραιναν, γεγονός που την έκανε συνεχώς να παραπονιέται στον Δία. Με τον Τρωικό πόλεμο και τους τόσους νεκρούς του, το βάρος των ανθρώπων πάνω στη Γη έγινε πιο ελαφρύ.

Όσο για τους τέσσερις πάνω στη στέγη, υπήρχαν ειδικές εντολές: Ο Ορέστης θα

παντρευόταν την Ερμιόνη και ο Πυλάδης την Ηλέκτρα. Προηγουμένως, ο Ορέστης όφειλε να εξοριστεί ένα χρόνο στην Παρρασία (πόλη της Αρκαδίας στα σύνορα με την Ηλεία, ιδρυμένη από τον γιο του Λυκάονα, Παρράσιο) κι έπειτα να πάει στην Αθήνα. Εκεί, το δικαστήριο των θεών θα τον έκρινε αθώο.

(τελευταία επεξεργασία, 27 Απριλίου 2022)